

הלכות בית הכנסת סימן כנג

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה מוכרים]

היגו אפילו בלא ז' טובי העיר כמקדמי אנשי העיר⁽²⁹⁾ וכו', דהסקפת פלמידים גדול יותר מזה⁽³⁰⁾.

(29) וכן למכור על ידי שבעה טובי העיר בלא מעמד אנשי העיר, כתב בשעה"צ להלן (ס"ק טט) שמותר, לפי שרק להפקיע קדושה צריך גם את שבעה טובי העיר וגם שיהיה במעמד אנשי העיר, אולם להעלות קדושה די באחד מהם.

(30) ובביאור גדר הספקת התלמידים, כתב החכמת אדם (כלל קמה ס"ז) שאין הכוונה להחזקת הנערים הלומדים בלבד, אלא אף להחזקת שאר יושבי בית המדרש.

ואף קניית בגדים לתלמיד שאין לו במה להתכסות כראוי ללכת לבית רבו ללמוד, כתב הפתחי תשובה (יו"ד סי' רנט ס"ק ה) בשם שו"ת הר הכרמל (יו"ד סי' כד) שהיא בכלל הספקת תלמידים.

[הקדמת המשנ"ב לסעיף ז]

ולכן יש יכלת ביד רב בני העיר למכור⁽³¹⁾ וכו', גם בהסקפת הז' טובים שלקדם⁽³²⁾ וכו', אכל אם הוא בית-הכנסת של כרפים, תלינן דבצת הפנן כנוהו גם אדעתא דכלי עלמא⁽³³⁾.

(31) ואם אחד מבני העיר מוחה בדבר במפורש, ואומר שאין הוא מסכים למכירת בית הכנסת, כתב להלן (ס"ק פג) שיכול לעכב, כיון שלא גרע כוחו של אחד מאנשי העיר משאר אנשי אותה העיר.

(32) ובטעם הדבר שיכולים שבעה טובי העיר להפקיע בית כנסת מקדושתו, כתב בביה"ל לקמן (סי' קנד ס"ג ד"ה תשמישי קדושה), שלדעת הרמב"ן וסיעתו הטעם הוא שבית כנסת אינו אלא ככל תשמישי מצוה שנוצרים לאחר שהפסיקו להשתמש בהם למצוה, ולפיכך יכולים שבעה טובי העיר להחליט שאין להם צורך יותר בבית כנסת זה ואין יוצא לחולין ממילא. ולדעת הרמב"ם וסיעתו הטעם הוא משום שכל הנודר על דעת שבעה טובי העיר הוא נדר, וחשוב הדבר כהקדש על תנאי וולדעת הר"ן המובא בביה"ל להלן (ד"ה רשאים, וסי' ד"ה ואם) הטילו חכמים קדושה מדבריהם על בית הכנסת, ואין בכוחם של שבעה טובי העיר להפקיע את הקדושה בכדי, אלא על ידי מכירה, משום שבוז חלה הקדושה על המעות, ואין יכולים שבעה טובי העיר להפקיע את הקדושה גם מהמעות שמעולם לא עמדו לדבר שבקדושה, וגם היא קדושה שניה שפחותה יותר.

ומימי, אף על פי שלדעת הרמב"ם מבואר שרשאים שבעה טובי העיר להפקיע גם קדושת תשמישי קדושה, כתב בביה"ל (סי' קנד שם) שקשה להקל בדבר, כי לדעת רוב הראשונים וכן לדעת הגר"א אי אפשר בשום אופן להפקיע את קדושתם של תשמישי קדושה.

(33) ובית כנסת הנמצא במוסד כמו במושב זקנים וכו', צידד בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' כח) שיש לו דין בית הכנסת של כרכים, שיש הסוברים שתלוי הדבר בתורמים [כמובא בביה"ל ד"ה יחיד שזו דעת האור זרוע, וחוששים לחומרא לטעם זה כמבואר במשנ"ב ס"ק לג ו-לה ובביה"ל ד"ה אבל], והרי תורמים רבים ממקומות שונים תרמו לבנייתו.

ובית מדרש שלומדים בו אנשים רבים, כתב הכף החיים (ס"ק נא) שאם באים ללמוד בו אנשים ממקומות שונים, חשוב כבית כנסת של כרכים, אך אם מקומות הישיבה בו מועטים ואינו יכול להכיל אלא את לומדי העיר עצמה, אין הוא חשוב אלא כבית כנסת של כפרים.

[משנ"ב ס"ק כה]

כגון מקום שהסוחרים מתקבצין שם תדיר לסחורה וכו', הרי ככרך⁽³⁴⁾, דמסתמא אדעתא דכל העולם כנאיה⁽³⁵⁾.

המשך במילאים עמוד 18

[משנ"ב ס"ק כא]

פרוש, לליתן ולתת אחרים תחתיהם, והוא הדין כשהתנדבו מעות לבית-הכנסת נמי דינא הכי⁽²³⁾.

(23) אך לדעת הט"ז שהביא המשנ"ב לעיל (ס"ק יג ובביה"ל ד"ה אין), גם כשכבר באו המעות ליד הגבאי מותר ללוותן ולתת אחרות תחתיהן, ואכן ראה בט"ז (ס"ק ג) שהקשה שלדבריו לא מובן חילוק הרמ"א בין באו ליד גבאי ללא באו.

[משנ"ב ס"ק כג]

משמע דללמוד תורה מפר אפילו למכור ספר-תורה⁽²⁴⁾ [תשובת הרא"ש, עין שם שהצריך בזה⁽²⁵⁾] וכו', לאותן האנשים המתקשרין להחזיק תורה בעריה⁽²⁶⁾.

(24) ולענין ספרים שלנו, כתב להלן (ס"ק טב) בשם השו"ע (יו"ד סי' רע ס"ב) שדינם כספר תורה, ואסור למכורם אלא כדי ללמוד תורה או כדי לישא אשה. ולענין ספרים של יחיד, תלוי הדבר במחלוקת המובאת בשו"ע להלן (סי'). וראה שם (ס"ק טב) מה שכתבנו בשם שו"ת אגרות משה.

(25) וכתב שם שיתירה מעלת לומדי תורה ממעלת ספר תורה, כמבואר בגמ' (מכות כב, ב) 'כמה טפשי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה', ומה תועלת יש בקניית ספרים ותורה, אם לא כדי ללמוד בהם. ומדבריו אלו למד הביה"ל לעיל (סי' קנ ס"א ד"ה ולקנות) שציבור שאין להם בית מדרש, כופים בני העיר אלו את אלו לבנותו, כי מה תועלת יש בקניית ספרים אם אין להם מקום ללמוד בהם.

(26) ואף על פי שלענין שאר צדקות קיימא לן שאסור לאדם לבזבז יותר מחומש מממונו, כתב בספרו אהבת חסד (ח"ב פ"ב אות ד) על פי דברי השיטה מקובצת (כתובות ג, א) שמ"מ לענין החזקת לומדי תורה מותר לאדם לבזבז יותר מחומש מממונו, משום שיש לו חלק בשכר תורתו של הלומד, וככל שיוסיף להחזיקו כן יתווסף לו חלק בשכר התורה. וראה שו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' לו). וכן לענין הוצאה עבור לימוד תורה של עצמו, כתב החפץ חיים (ליקוטי הלכות יומא לה, א) שאם אינו יכול ללמוד בעצמו יבזבז אף יותר מחומש בכדי לשכור לעצמו מלמד, כיון שמחויב לדעת אותה והיא חייו לנצח, והוכיח כן מהמעשה של הלל הזקן המובא בגמ' שם. וראה מה שכתבנו לקמן סי' קנה ס"ק ב.

[משנ"ב ס"ק כד]

ואפילו תומות⁽²⁷⁾ וכו', מקל מקום "לשכת יצרה" שיש גם בא"ש⁽²⁸⁾.

(27) ולמכור בית כנסת כדי להשיא בת של עני, הביא בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' מט) את דברי האשל אברהם (אופנהיים) בשם המהרי" באסאן, לגבי מי שנדר להשיא יתומה שיכול לקיים את נדרו על ידי שמחתן בת שאביה עני או סומא, שכיון שאין ביד אביה להשיאה, הרי היא כיתומה, ועל פי זה כתב המהרש"ם שמותר לשנות אף את מעות בית הכנסת לצורך זה.

(28) ולמכור בית כנסת או ספר תורה כדי לבנות מקוה טהרה, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' נא ענף ד) שאם אי אפשר להשיג את הכסף באופן אחר, מותר לעשות כן, והרי זה בכלל הדין שמוכרים ספר תורה כדי לישא אשה ואף עדיף מכך, שהרי מועיל הדבר לכל העיר ומסיר מהם תקלה. וראה מה שכתבנו לעיל סי' קנ ס"ק ג. וכן לענין דיני קדימה, כתב החפץ חיים (בספרו בית ישראל פ"ג ס"ח) שבניית מקוה בעיר קודמת לבנין בית כנסת ולקניית ספר תורה ולכל המצוות, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (חיי"מ ח"א סי' מב).

באר הגולה לו

ז' תר"א ש' בתשובה
ח' שם בגמרא

הלכות בית הכנסת סימן קנ"ג

וקדם שבאר ליד גבאי (כא) מתר לשנותן, אבל מכל מקום (כב) לא יוכל לחזור בו (בית יוסף, וכן משמע במדרכי ריש פרק בני העיר): ו' *מוכרים בית הכנסת וכן שאר דברים שבקדושה, (כג) ואפילו ספר תורה, להספקת (ט) תלמידים (כד) או להשיא (י) תומכים בדמיו: ז' *והא דבית הכנסת נמכר, הגי מלי (כה) של כפרים שאין באים אנשים ממקומות אחרים, שלא נעשית אלא לבני הכפרים לבדם (כו) (ואפילו בנו אותה משל (ל) אחרים) (מדרכי ישן בשם ראבי"ה), ולכן יכולים למכרו, ומכל מקום המעות נשארים (יג) בקדשותן (כו) ואינם רשאים להורידן מקדשותן. *והינו בשמכרו בני העיר שלא מדעת (כה) פרנסיהם, *והוא הדין אם מכרו (כט) שבועה

באר היטב

ע"ש ועין במ"א: (ט) תלמידים. הינו אם יש להם בהכ"נ אחר, ט"ז: (י) תומכים. וה"ה תומות, מ"א, עין בש"ע א"ע סי' א ס"ב מ"ש. וה"ה

באר הגולה

בבאר ליד גבאי, וצריך עיון לדינא: * מוכרין בית הכנסת וכו'. הינו אפילו בלא ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר⁽²⁹⁾, ודינו כמו לשאר קדשה חמורה דדי באנשי העיר לכו. וכן בספר תורה לענין הספקת תלמידים נמי דינא הכי, והספקת תלמידים גדול יותר מזה⁽³⁰⁾, כמו שכתב הרא"ש בתשובה: * והינו בשמכרו בני העיר שלא מדעת פרנסיהם. נראה דדוקא אם יש טובים בעיר, או אמרין דאין רשות לבני העיר על מכירה זו בשלמות, אבל אם לא נתמנו טובים בעיר, או מועילה המכירה שלהם לגמרי כמו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר, וכן נראה מחזקוני הנשכ"א על מגלה, עין שם: * והוא הדין אם מכרו שבועה טובי העיר וכו'. עין משנה ברורה דאין מנוי טובים בפחות משבועה, ופשוט דכל השבועה צריכים להיות בעת המכירה⁽³¹⁾, ומה שכתב בבאר היטב דלא דוקא כל שבועה, ורצה לומר דהיא שנתלקו השבועה אזלינן ביה רבא. ומדינא, גם זה דוקא היכא דהתנו אנשי העיר בשבועה שמנום שיתנהגו באופן זה, דאי לא הכי הלא מכאן בחשון משפט סימן י"ב סעיף יח, ובסימן י"ג סעיף ז, ובסימן יח סעיף א בהג"ה, דלא אזלינן ביה רבא כי אם בבית דין אבל לא בבית הדין הקהל, עין שם: אלא דמשמע בחשוכת חמס-סופר חלק חשון-משפט סימן קטז, דבכמה גלילות נהגו למתל ביה רבא בזה, דאם נמתין עד שסיכמו כלם לא יגמור שום ענין, עין שם, ומוכר בפתיחתו חשון-משפט סימן קסג סעיף קטן א. ודע עוד דאיתא בירושלמי, דשלשה מבית הכנסת בבית הכנסת, ורצה לומר: בית הכנסת של יחידים, כמו של בעלי-אפניות וכדומה, אם ברוי שלשה מאנשיהם

משנה ברורה

לשנותן. אבל (יד) על-ידי שבועה טובי העיר במעמד אנשי העיר שרי, וכמו שכתוב סעיף ז: (כא) מתר לשנותן. פרוש, ללותן ולתת אחרים תחתיהם, והוא הדין כשהתנדבו מעות לבית הכנסת נמי דינא הכי⁽²³⁾ [מ"א]: (כב) לא יוכל לחזור בו. דהרי נדר: ו' (כג) ואפילו ספר תורה. השעם: דהא אמרין אין מוכרין ספר תורה אלא ללמד תורה, משמע דללמד תורה מתר אפילו למכר ספר תורה⁽²⁴⁾ [תשובת הרא"ש, עין שם שהאריך בזה⁽²⁵⁾]. ודבר זה תוכחת מגלה לאומן האנשים המתרשלין להחזיק תורה בעריה⁽²⁶⁾: (כד) או להשיא תומכים. ואפילו תומות⁽²⁷⁾, דאף-על-גב דאין האשה מצוה על פריה ורביה, מכל מקום "לשבת יצרה" שרי גם באשה⁽²⁸⁾. והוא הדין דמוכרין ספר תורה לפדיון שבויים [מגן אברהם, וכן הסכים האליה רבה בשם כמה פוסקים]. ועין לקמן בסעיף יג, במגן אברהם שם, דמוכר דאין ראוי למכר אפילו בית הכנסת (טו) ואפילו לפדיון שבויים, כי אם בשאי אפשר להשיג מעות אחרות על זה מן הצבור, ובאופן זה (טז) בודאי מתר (יז) אפילו בשאין להם (יח) רק בית הכנסת אחת: ז' הנה מפני שהסעיף ז' יש בו כמה פרטים לכן אקדים לזה הקדמה קצרה, והוא, דמה שזכר לעיל מענין מכירת בית הכנסת, הגי מלי אם הוא של כפר, דסתמא בנאוהו רק אדעתא דידהו, ולכן יש יכלת ביד (יט) רב בני העיר למכרו⁽³¹⁾, אף שלא יורידו אחר-כך הדמים מקדשותן. וכשהוא נמכר גם בהסכמת ה' טובים שלהם⁽³²⁾, אז יכולין לעשות בהדמים מה שירצו, דהינו להוציאם לחלין, כדאיתא לקמה. אבל אם הוא בית הכנסת של פרטים, תלינן דבעת הבנן בנאוהו גם אדעתא דכלי עלמא⁽³³⁾, ואפילו אם נתנו כל מעות הבנן משלהם, אפילו הכי תלינן דבשביל כלם בנאוהו, ולכן אפילו הסכימו אחר-כך במכירתו שבועה טובי העיר במעמד אנשי העיר, אין מכירתו מכירה. ועסה נבאר דברי השלחן-ערות: (כה) של כפרים. והסכימו האחרונים, דבאתרא דלא שכיחי רבים דאמי מעלמא נקרא כפר, אף-על-גב דשכיחי רבים עוברים ושבים לפרקים, פין דלא קביעי בעיר אלא עוברים ושבים דרך צרא, מקרי כפר. אמנם כל מקום דשכיחי רבים מעלמא שבאין להתפלל שם, כגון מקום שהסוחרים מתקבצין שם תדיר לסחורה, אפילו אם העיר היא קטנה, או מקום שיש שם חכם גדול שמתקבצים שם רבים הצריכים לו ולתורתו, הרי כפר⁽³⁴⁾, דמסתמא אדעתא דכל העולם בנאוהו⁽³⁵⁾. עוד כתבו הפוסקים, דאפילו בית הכנסת שבפרך, אם ידוע שלא עשו אותה אלא למעט עם, כגון הבית הכנסת שעושין אותה בעלי אפניות לעצמן [והוא הדין (כ) כשתקבצו הבעלי-בתים של אתה רחוב הרחוק מן בית הכנסת שבפיר ועשו בית הכנסת לעצמן], גם-כן דינו בבית הכנסת של כפרים אפילו הוא בפרך, דמסתמא רק על דעת עצמן בנאוהו: (כז) אם לא שסייעו אנשי העיר גם-כן על הבנן (כז) ואפילו מעט, אז אין להם רשות על המכירה (כג) בלא דעתן: (כו) ואפילו בנו. דמסתמא אחרים נתנו להם המעות שיעשו הם בהם מה שירצו, פין שאין רגילות לבוא שם, (כד) ולכן אפילו אותם אחרים אינם מסכימים אחר-כך במכירה, מתר למכרה⁽³⁶⁾: (כו) ואינם רשאים וכו'. עין לעיל בסעיף ד' דיש דעות אם מתר לשנותן לכיוצא בה: (כח) פרנסיהם. שבועה טובי העיר: (כט) שבועה טובי העיר. כתב הרשב"א חלק א סימן תריז, וזכיראוי הנשד"ם סימן קעה: שבועה טובי העיר

שער הציון

(יד) מגן אברהם: (טו) וכל-שכן לשאר קדשה חמורה ולהספקת תלמידים, ומוכר שם דאפילו על-פי ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אין לעשות דבר זה: (טז) הינו לקדשה שהיא חמורה מבית הכנסת, וכל-שכן להספקת תלמידים ולפדיון שבויים, ואפילו בני העיר לכו בלא הטובים. ועין לקמן בסעיף יג בבאר הגולה מה שכתבו שם: (יז) ומה שכתב המגן אברהם בסוף סעיף-קטן ד בשם הבית יוסף הפוך זה, הינו רק לדעת הבית יוסף, אבל הוא בעצמו לא סבירא לה כן, וכן כתב הלבבשי שרד שם, ולדידה מה שאמרו בבבא בתרא ג', וירמיה דאיתא לא מונגי, הינו דלכתחלה אין הדרך לעשות כן, כמו שכתבו כמה ראשונים, ומתוך בזה קשיא הנאון ר' עקיבא איגר על המגן אברהם, ע"ש: (יח) משבועות-הקב סעיף-קטן ד לדעת המגן אברהם, ובאשלי-אברהם סעיף-קטן לג כתב בשם הש"ך החלוק שכתבו בפנים. ואף דמדברי הש"ך משמע דדוקא שיש להם בית הכנסת אחרת, מדברי תשובת הרא"ש כלל יג סי"ד, לעניות דעתי לא משמע כן, ולהפך, כשיש להשיג מעות אחרות, לדעת המגן אברהם אין כדאי לכתחלה אפילו בשיש בית הכנסת אחרת, ודלא כט"ז, וכן באליה רבה לא נהירא לה קלותו של הש"ך, ע"ש: (יט) עלת-תמיד ומגן אברהם לקמן בסעיף-קטן כט וכן איתא בחדישי הרמב"ן: (כ) מן משמע מהרשב"א והמאירי: (כא) פשוט: (כב) מן משמע בפוסקים: (כג) דבדעתן מסתבא דשרי, דלא נכון לומר שנתנו לרחוב זה על דעת כל העולם, אבל בלא דעתן, לכאורה נראה בודא דאין יכולין למכר, דלא דמי להא דמתיר הנ"מ"א בשל כפרים אף קשבו אותה משל אחרים, דהתם בודאי לא הנה דעתם שלפצמים בואו בכפר להתפלל שם, ובודאי החליטו הדבר רק על דעת בני הכפר, מה שאין כן באנשי העיר: (כד) עלת-תמיד:

מילואים הלכות בית הכנסת סימן קנג המשך מעמוד לו

ורגיל להיכנס לבית הכנסת ולדעתו הוקדש הוא אינו מסכים למכירה.

טעם נוסף כתב בביה"ל להלן (ד"ה יחיד) בשם האור זורע, שבבית כנסת של כרכים מסתמא גם אנשים מעלמא נתנו להוצאות הבנין, אך ראה שם שאנו פוסקים כפי הטעם שמובא כאן, וגם אם בנו את בית הכנסת בעצמם בלא סיוע מעלמא, אפילו הכי לכל העולם יש חלק בו ואינם יכולים למוכרו, משום שמן הסתם הקדישוהו לכל העולם.

[משנ"ב ס"ק כו]

אפילו אותם אחרים אינם מסכימים אחר-כך בקביעה, מתר למכרה⁽³⁶⁾.

(36) אבל לענין בני הכפר עצמו, כתב הגרי"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ב סי' יג) שאף כשרק חלק מהמתפללים תרמו לבניינו, מ"מ מכירתו תלויה בהסכמת כל בני הכפר, הואיל ונבנה על דעת כל המתפללים הרגילים להיכנס בו.

[ביה"ל ד"ה והוא הדין אם מכור]

ופשוט דכל השקעה צריכה להיות בעת הקביעה⁽³⁷⁾.

(37) ובטעם הדבר שלא מספיק רובם, כתב הסמ"ע (ח"מ סי' יח ס"ק ד) לענין בית דין, שאפילו אם חסר אחד מהם, יתכן שהיה מראה טעם הפוך ממה שהסכימו הרוב, והיו כולם מודים לו ומשנים את דעתם.

(34) ובית כנסת שמתפללים בו אנשים ממקומות רבים, אולם אין דרכם לשוהות בעיר אלא זמן מועט, כתב בשו"ת פני יהושע (ארי"ח סי' ז, הובא בשערי תשובה סי' א) שאינו נחשב כבית כנסת של כרכים, משום שכך הוא מקום שבו שוהים אנשים זמן רב, כגון אותם מקומות שיש בהם ירידים ושוהים בהם אנשים כחצי שנה או יותר, וכן כתב הערוך השלחן (סכ"ד) שעוברים ושבים שאינם יושבים קבועה בעיר [וגם אינם מתקבצים אליה תדיר כגון לסחורה], אין להם שייכות עם בית הכנסת שבעיר, משום שלא נבנה על דעתם ולא נקרא של כרכים על ידם. והוסיף, שלפי זה מעטים בזמן הזה בתי כנסת שדינם ככרכים לענין זה. [וראה שו"ת שבט הלוי (ח"א סי' כח) שכתב, שגם לדברי הפני יהושע בתי הכנסת בירושלים ודאי דינם כשל כרכים, וראה משנת יוסף (סי' לח) שכונתו רק לבתי הכנסת החשובים, וראה גם בספר צדקה ומשפט (להגרי" בלוי פ"ד הע' לג)]. ובשו"ת חתם סופר (ארי"ח סי' לא) חלק על כך, והוסיף בשו"ת מהר"ם שיק (ארי"ח סי' עב), שעל כל בית כנסת בכל קהילה נאה היה חושש החתם סופר שמא דינו כבית הכנסת של כרכים שאין רשות למוכרו. ובשו"ת מהרי"ץ דושינסקי (ח"א סי' טז) כתב, שכיון שלשיטת הרמב"ן קדושת בית הכנסת היא מן התורה, יש להחמיר בזה מספק.

(35) ולקמן (ס"ק לג) כתב שעל דעת הרגילים להיכנס בבית הכנסת בנאחזו, וחוששים שמא יש אחד בסוף העולם שהיה סמוך לעיר הזו

הלכות בית הכנסת סימן קנג המשך מעמוד 72

שלמה ח"ב סי' ד אות יט ד"ה ומ"מ) שכשיש עוד ספיקות בדבר, בוודאי יש להקל ולסמוך על כך שיש בכוחם למכור. וראה גם בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ז סי' יד אות י) לענין בתי הכנסת בהם כל ההחלטות תלויות רק בחברים הרשומים, שגם בכרכים ממש יש לבית הכנסת דין של כפרים.

[ביה"ל ד"ה שבאים]

דבית-החיים יכולים לקבצו⁽⁴⁸⁾.

(48) מבואר במבי"ט שם (ח"ב סי' כח), שהדיוק הוא למכור חלק מבית הקברות למשפחה שאינה מבני הקהילה כדי שיוכלו לקבור שם הם ורעם, וכמו שמותר למכור בית כנסת לאנשים אחרים כמבואר במשנ"ב ס"ק לד, ובפרט שאינו מוכר את כל בית הקברות.

בביה"ל (שם, ולקמן סי' קנד ס"ג ד"ה תשמישי) שכתב סברא אחרת בטעם שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, שהוא משום שמסתמא כולם מקדישים על דעתם, והרי זה הקדש על תנאי.

[ביה"ל ד"ה אבל]

כי בארצותינו אין להפנותם כח זה, כמובן⁽⁴⁷⁾.

(47) ובית כנסת בזמנינו שנבנה על ידי עמותה חוקית, כתב בספר צדקה ומשפט (להגרי" בלוי פ"ד הע' לג) שמסתבר שאף לדברי הביה"ל כאן חברי העמותה ומנהליה יכולים למכור את בית הכנסת אפילו אם הוא בית כנסת של כרכים, כיון שעל דעתם נבנה בית הכנסת, וגם יש למעשיהם תוקף על פי חוקי המדינה, וכן ולענין בית כנסת הרשום בטאבו על שם אגודה שיתופית, כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת

הלכות בית הכנסת סימן קנג המשך מעמוד לח

הקהל, ומסיר מניעת פריה ורביה, וראה עוד (שם, ובאר"ח ח"ג סי' כז) מה שכתב בזה.

[משנ"ב ס"ק נט]

הטעם, דעל שאלו יש לו כח בשקעה טובי העיר במעמד אנשי העיר בשל צבור, דמתר להוציא על-ידי מכירה זו הדמים לכל מה שצריך⁽⁷⁴⁾.

(74) ולענין בתי מדרש של צדיקים בזמנינו, כתבו בשו"ת דברי חיים (ח"מ סי' לב) ובשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' כג אות א) שנחשבים של יחיד, כי נתנו את הכסף על דעת הצדיקים. והוסיף השבט הלוי (שם) שבזמנינו רוב בתי הכנסת ובתי המדרש הם כשל יחיד.

שאף אם אין אפשרות לסלק את הקדושה מבית הכנסת, מ"מ מותר לעשות שם מקוה, כי כדי להציל נשים רבות מאיסור חמור, מוטב לעבור על איסור קטן, אף על פי שהוא דין בשו"ע. והוסיף, שיעשו מחיצה במקום שבו היה ארון הקודש, ויבנו את המקוה בשאר השטח שבו היה בית הכנסת, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"א סי' נא ענף א), וביאר שהרי מצינו בסוטה שהתירה התורה למחות את שם ה' שנכתב בקדושה כדי לעשות שלום בין איש לאשתו אף שהוא איסור מן התורה וגם יש בזה ולול יותר גדול בכבוד ה', וכל שכן שמותר לזלזל בקדושת בית הכנסת שאסור רק מדרבנן כדי לבנות מקוה שגם כן עושה שלום בין איש לאשתו, ומונע תקלה מכל

